

Riešenia úloh

školské kolo 23/24

1. kategória

1) Predpoklady a závery

Doplň zamlčaný predpoklad do prázdneho miesta tak, aby z oboch predpokladov dokopy vyplynul záver. (2b)

A) Vyber vetu, ktorá musí byť predpoklad 2, aby z predpokladov logicky vyplýval záver:

Predpoklad 1: V mojej dvojitej káve je viac kofeínu ako v tvojej.

Predpoklad 2: _____

Záver: Moja káva je lepšia ako tvoja.

Správna odpoveď:

- a) Čím viac kofeínu je v káve, tým je káva lepšia.
- b) ~~Vo väčších kávach je viac kofeínu.~~
- c) ~~Tvoja káva je menšia ako moja.~~

Vysvetlenie:

Vždy je potrebné zamyslieť sa, ktorý predpoklad 2 by nás doviedol k tomu, že záver musí platiť. Odpoveď a) je správna, pretože sa priamo vyjadruje k tomu, na základe akej charakteristiky posudzujeme kvalitu kávy – množstvo kofeínu. Ostatné dve odpovede hovoria len o veľkostiach kávy, ktoré môžu zdanlivo súvisieť s predpokladom č.1, ale nevysvetľujú, ktorá káva je lepšia.

B) Vyber vetu, ktorá musí byť predpoklad 2, aby z predpokladov logicky vyplýval záver:

Predpoklad 1: Katar je bohatší ako Turecko.

Predpoklad 2: _____

Záver: Katar má vyšší index ľudského rozvoja ako Turecko.

Správna odpoveď:

- a) Bohatstvo krajiny priamo úmerne súvisí s jej výškou indexu ľudského rozvoja.
- b) ~~Turecko má nízky index ľudského rozvoja.~~
- c) ~~Čím má krajina nižší index ľudského rozvoja, tým je bohatšia.~~

Vysvetlenie:

Bolo potrebné zamyslieť sa, ako sa dá prepojiť bohatstvo (z predpokladu 1) s indexom ľudského rozvoja (záver). Odpoveď a) je správna, pretože ako jediná správne pomenováva vzťah medzi týmito dvoma veličinami. Odpoveď c) by nás dovedla k opačnému záveru. Odpoveď b) nehovorí nič o vzťahu medzi bohatstvom a indexom ľudského rozvoja, len komentuje na stav indexu ľudského rozvoja Turecka.

Zdroj: Martin Schmidt et al. (2018), Ako správne argumentovať, písať a diskutovať.

2) Over článok 1

Prečítaj si článok a následne odpovedz na otázky (4b):

Situácia na Blízkom východe sa vyhrocuje. Americkým námorníkom servírovali steak a homára

A) Ako sa volá autor článku?

Správna odpoveď

Peter Sabo

Vysvetlenie:

Informácia je uvedená pod obrázkom v článku. Seriózne médiá vždy uvádzajú autora článku celým menom, ideálne k nemu vieme dohľadať aj dodatočné informácie o vzdelaní a predošlých kariérach. Ak meno autora chýba, vzbudzuje to pochybnosť, lebo autor v tom prípade nie je ochotný prebrať zodpovednosť za obsah článku a jeho dôveryhodnosť môže byť otázna.

B) Uved' firmu, ktorá vlastní spravodajský portál, na ktorého stránke je publikovaný článok:

Správna odpoveď

Ringier Slovakia Media

Vysvetlenie:

Informácia je uvedená na spodku webovej stránky, tzv. „footer“. Poznať vlastníkov médií je dôležité, aby sme vedeli overovať, ako píšu dané médiá o svojich vlastníkoch – či si zachovávajú objektivitu, či upozorňujú na prípadné konflikty záujmov.

C) Titulný obrázok na úvode článku:

Správna odpoveď:

a) je výlučne ilustračný, iba prispieva k atraktivite článku

a) – zachytáva konkrétnu udalosť opísanú v článku

b) – je zavádzajúci, nakoľko zobrazuje vojenskú techniku inej krajiny, ako tej spomínanej v článku

c) – jeho použitie je problematické, pretože spravodajský portál neuvádza, čo je na obrázku vyobrazené a aký je zdroj daného obrázku

Vysvetlenie:

Pod obrázkom je uvedený jeho zdroj, aj o aký model stíhačky ide. Tým pádom ide o korektné odzdrojovaný ilustračný obrázok.

D) Článok v úvode prezentuje nasledujúci argument:

Predpoklad 1: Ak je vojakom servírovaný steak a homár, tak budú vojakom oznámené správy o zhoršení situácie

Predpoklad 2: Vojakom servírovali steak a homára

Záver: Vojakom budú oznámené správy o zhoršení situácie

Vyplýva záver z predpokladov?

Správna odpoveď:

d) áno

e) – nie

3) Over statusy

Prečítaj si nasledujúce reklamné statusy a odpovedz na otázky. (2b)

A) Ktoré tvrdenie najlepšie vystihuje daný status:

Správna odpoveď:

- a) Ide o podvod, profil nespravuje Slovenská pošta.
- b) Ide o manipulatívnu marketingovú stratégiu, lebo šanca objaviť tablet alebo kávovar je veľmi nízka.
- c) Príspevok je korektný a vierohodne informuje ľudí o možnosti zakúpiť zabudnuté balíky na ich vlastné riziko.

Vysvetlenie:

Ide o podvod, na ktorý upozorňuje samotná Slovenská pošta. Ide o veľmi atraktívnu ponuku, ktorá môže ľudí na sociálnych sieťach jednoducho zaujať – silne apeluje na emóciu zvedavosti. Taktiež títo podvodníci neoprávnene použili logo Slovenskej pošty, čo tomu dodáva pocit dôveryhodnosti.

Súťažiaci mohli odhaliť podvod dvoma spôsobmi. Buď zadali do vyhľadávacieho kľúčové slová, ako „Slovenská pošta“, „rozdelenie zásielok“ či „zabudnuté balíky“. Z vyhľadávania by mala vyjsť napríklad aj stránka samotnej pošty, ktorá upozorňuje na podobné podvody.

Alternatívne mohli súťažiaci navštíviť Facebook „SlovenskáPošta – Rozdelenie zásielok“. Tam by zistili, že sú tam pravidelne zverejňované tie isté príspevky a pod nimi sú tie isté komentáre písané botmi. Evidentne tým pádom ide o podvod.

Zdroje:

[Slovenská pošta](#)

Falošný Facebook účet „[SlovenskáPošta – Rozdelenie zásielok](#)“

B) Ktoré tvrdenie najlepšie vystihuje daný status:

Správna odpoveď:

- a) Príspevok je korektný a vierohodne informuje ľudí o možnosti zadať promo kód a získať zľavu.
- b) Ide o manipulatívnu marketingovú stratégiu, lebo medzinárodné zásielky sa neprepravujú letecky.
- c) Ide o podvod, profil nespravuje firma DHL Express Slovakia.

Vysvetlenie:

Ide o skutočnú facebookovú stránku spoločnosti DHL, ktorá vytvorila štandardnú zľavovú ponuku s cieľom zaujať zákazníkov.

Zdroj: [Status DHL](#)

4) Definícia pojmov

Doplň slová do textu: (3b)

- Konšpiračná teória
- Hoax
- Dezinformácia
- Misinformácia
- Malinformácia
- Deepfake

Správne odpovede

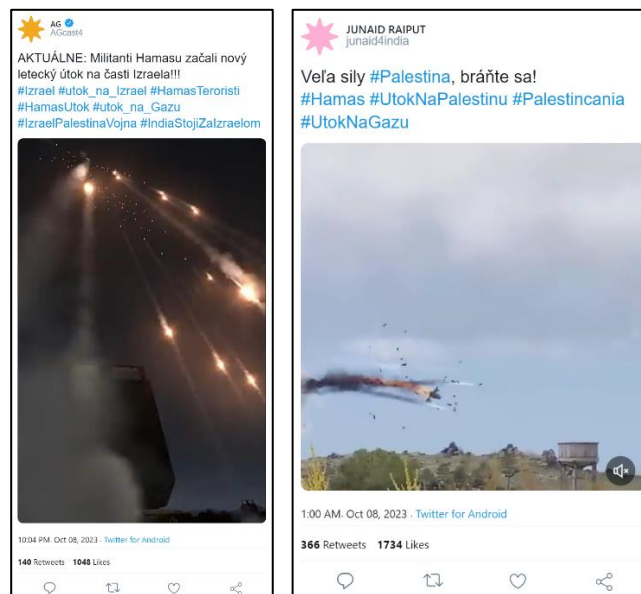
Jednoduchá nepravdivá informácia, ktorá bola omylom vypustená do sveta, sa nazýva **misinformácia**. Avšak keď niekto takúto informáciu vypustil zámerné, často s nejakým nekalým úmyslom, voláme to už **dezinformácia**. Ak bola pri tvorbe falošného videa alebo obrázku použitá umelá inteligencia, volá sa to **deepfake**.

O **hoax** ide vtedy, keď sa takáto nepravdivá informácia začne šíriť virálne sociálnymi sieťami. A keď človek uverí priveľa nepravdivým informáciám naraz, môže sa stať, že začne veriť v **konšpiračné teórie**. Týmto názvom sa označuje presvedčenie, že nejaké veľké svetové udalosti z pozadia kontroluje tajná sprisahanecká skupina mocných ľudí zo zlými záujmami.

Naopak, aj pravdivými informáciami sa dá uškodiť. Keď niekto vypustí síce pravdivú, ale súkromnú alebo citlivú informáciu o inom človeku so zámernom uškodiť mu, ide o **malinformáciu**.

5) Over obrázok

Pozri si tieto tweety a odpovedz na nasledujúce otázky: (2b)

Ktorý z obrázkov dôveryhodne odzrkadľuje popísané udalosti?

Správna odpoveď

- a) žiaden obrázok
- b) iba prvý obrázok
- c) iba druhý obrázok
- d) oba obrázky

Odkiaľ pochádzajú obrázky v tweetoch?

Správna odpoveď

Počítačová hra Arma III

Vysvetlenie:

Cieľom tejto úlohy je overovanie pôvodu obrázkov. Súťažiaci mali odhaliť, že ani jeden z obrázkov nie je skutočná fotografia. Práve naopak, obidva sú už na prvý pohľad umelo vytvorené a v skutočnosti pochádzajú z počítačovej hry Arma III.

Na zistenie správnej odpovede sa dajú použiť viaceré metódy. Dané obrázky sa zobrazujú v Google obrázkoch ale aj v Google vyhľadávaní pri zadaní kľúčových pojmov ako napríklad "Izrael Hamas obrázok hoax" a podobne. Ďalším spôsobom je aj použitie funkcie Google Lens, skrz ktorú je možné nájsť vizuálne podobné obrázky a tým zistiť ich pôvod.

Zdroje:

[Tweet 1](#)
[Tweet 2](#)
[Reuters](#)
[AFP](#)

6) Over článok 2

Prečítaj si článok a odpovedz na nasledujúce otázky: (6b)

Korčok vyzbieral potrebné podpisy na prezidentskú kandidatúru

A) Sú informácie v článku pravdivé?

Správna odpoveď:

- a) **áno**
- b) ~~nie~~

Vysvetlenie:

Článok sa referuje na tlačovú konferenciu Ivana Korčoka zo dňa 7.11. na ktorej [oznámil](#), že vyzbieral potrebný počet podpisov. Rovnako je pravdivý aj citát uvedený v článku: [vlastenectvo](#) je jedna z tém kampane Ivana Korčoka. Kandidát má tiež zriadený aj [transparentný účet](#), ako uvádzajú Slovanské Noviny. Svoj zámer kandidovať [ohlásil](#) aj bývalý minister Ján Kubiš. Zvyšok článku iba pripomína všeobecne známy spôsob voľby prezidenta SR. Na základe týchto konštatujeme, že údaje v článku sú správne.

B) Ktoré tvrdenie platí o zdroji informácií v tomto článku?

Správna odpoveď

- a) **článok je prebratý z iného média, ktoré má pochybnú povesť a nespĺňa formálne znaky dôveryhodnej žurnalistiky**
- b) ~~článok napísala redakcia Slovanských Novín, čo je dôveryhodný zdroj informácií~~
- c) ~~článok je prebratý z iného média, ktoré je etablované a spĺňa formálne znaky dôveryhodnej žurnalistiky~~
- d) ~~článok je prebratý z tlačovej agentúry~~

Vysvetlenie:

Článok bol kompletne skopírovaný z [Hlavného Denníka](#). Ako zdroj je uvedený aj na konci článku zo Slovanských Novín. Hlavný Denník je médium s pochybnou povestou. Web má napríklad [netransparentné financovanie](#) a na reklamu na FB v minulosti dával nepomerne veľa peňazí. Počas pandémie šíril dezinformácie o COVID-19 (naratív o biologickej zbrani, Billovi Gatesovi, a pod.). Častokrát používa bulvárne, jednostranné nadpisy s caps-lockom. V roku 2022 ho z dôvodu šírenia ruskej propagandy na určitú dobu [zablokoval](#) Národný bezpečnostný úrad. Portál je zaradený na zoznam [Konšpiratori.sk](#).

C) Čo vieš zistiť o financovaní Slovanských Novín

Správna odpoveď

- a) **portálu sa dá prispieť formou daru**
- b) ~~noviny majú predplatné~~
- c) ~~na stránke sa zobrazujú reklamy~~

Vysvetlenie:

Otázka je zameraná na zistenie finančného pozadia média. Súťažiaci by si mali byť vedomí, že existujú rôzne spôsoby financovania, najčastejšie z nich sú uvedené ako možnosti. V tomto prípade je správna možnosť a), ikonka na darovanie je v ľavom dolnom rohu na stránke.

D) Urči, ktoré formálne znaky seriózných médií portál Slovánske noviny spĺňa a ktoré nespĺňa:

Správna odpoveď

Spĺňa:

- uvádzajú kontakt na redakciu
- majú etické pravidlá diskusného fóra

Nespĺňa:

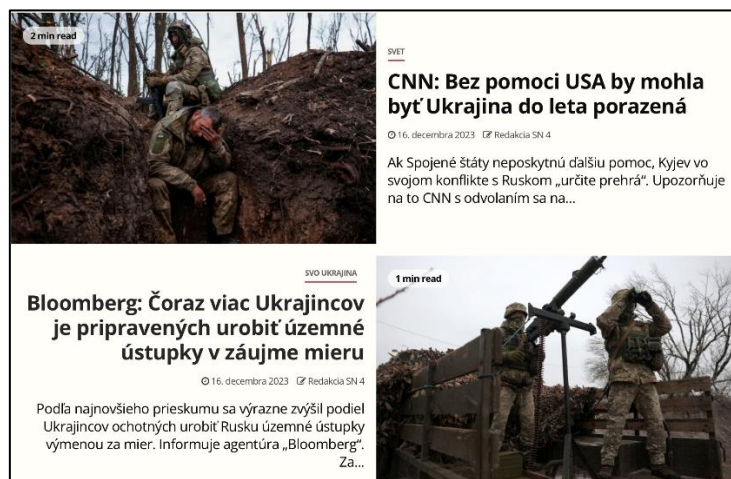
- produkujú ideologicky vyvážený obsah
- majú uvedený etický kódex
- je uvedený vlastník média
- sú uvedení členovia redakcie
- komentáre sú oddelené od spravodajstva
- je používaný neutrálny jazyk, nie hodnotiaci alebo citovo zafarbený

Vysvetlenie:

Kontakt na redakciu je uvedený na spodku webovej stránky (redakcia@slovanskenoviny.sk). Portál taktiež uvádza [pravidlá diskusného fóra](#). Naopak, Slovánske noviny nespĺňajú väčšinu znakov seriózneho média.

Na stránke média nie je možné nájsť ich etický kódex, vlastníkov ani zloženie redakcie. Na základe týchto formálnych znakov môžeme médium označiť za netransparentné. Problematický je aj fakt, že neoddeľujú sekciu komentárov od spravodajstva – to znamená, že pre čitateľov neoddeľujú názory a fakty.

Ako príklad nevyváženého obsahu uvádzame príklady, ktoré boli dňa 16.12. na titulnej stránke portálu ohľadom Rusko-Ukrajinskej vojny. Všetky sú selektívne vybrané, sústrediac sa len tie správy, ktoré vyznievajú negatívne pre jednu stranu konfliktu. Napríklad:

The image shows a collage of news snippets. The top-left snippet is from CNN, titled 'CNN: Bez pomoci USA by mohla byť Ukrajina do leta porazená' (CNN: Without US aid, Ukraine could be defeated by summer), dated 16.12.2023. The top-right snippet is from Bloomberg, titled 'Bloomberg: Čoraz viac Ukrajincov je pripravených urobiť územné ústupky v záujme mieru' (Bloomberg: Increasingly more Ukrainians are willing to make territorial concessions for peace), also dated 16.12.2023. Both snippets include small images of soldiers in a trench and a soldier operating a machine gun.

SVO UKRAJINA

BFM TV: Ukrajina pravdepodobne novú ofenzívu na konci zimy nezvládne

16. decembra 2023 Redakcia SN 4

Po neúspechu jarnej protiofenzívy zaujali ukrajinské sily obranné postavenie, pričom ruské jednotky zvyšujú útoky pozdĺž celého frontu a hovoria o...

1 min read

SVET

Zelenskij predal Ukrajinu americkej korporácii

16. decembra 2023 Redakcia SN 4

Ukrajinský prezident Vladimir Zelenskij predal pôdu svojej krajiny a jej strategické podniky americkej korporácii „BlackRock“. V rozhovore pre portál „AiF.ru“...

3 min read

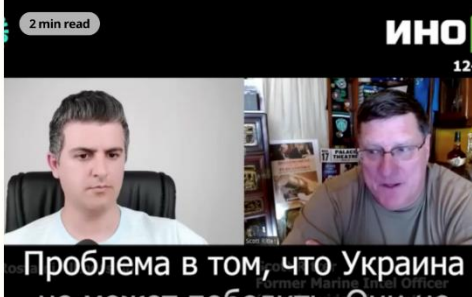
SVET

Scott Ritter: Západ sa zbaví Ukrajiny ako použitý inštrument

16. decembra 2023 Redakcia SN 4

Západ sa teraz nesnaží skutočne pomôcť Kyjevu, ale snaží sa predstierať, že sa snaží urobiť pre Ukrajinu všetko, čo je...

2 min read

Проблема в том, что Украина

Portál taktiež často používa nevhodný, urážajúci a manipulatívny jazyk. Napríklad Ivana Korčoka **nazýva** “americkým poskokom”, používa pojmy ako “ukronacisti”, “kyjevská chunta” či “**kyjevské režimové hyeny**”.

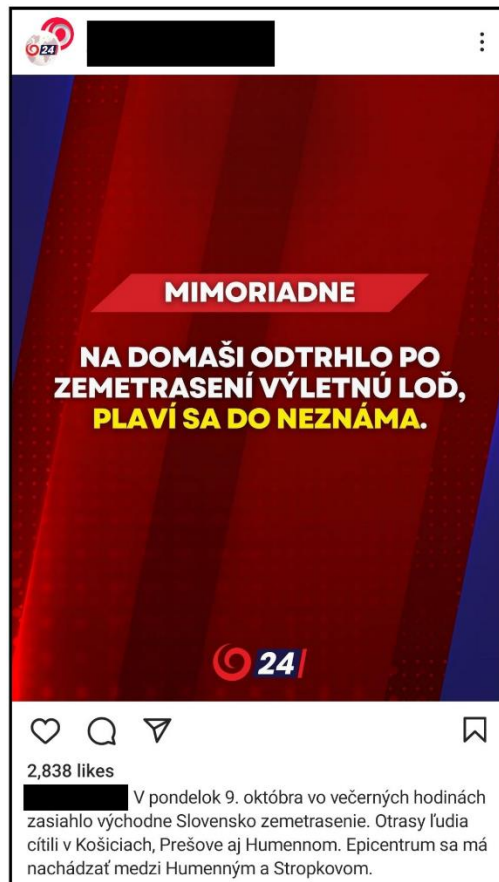
Takýmto slovníkom **zhodnocuje** portál prácu Európskej komisie:

Takže, **Slovensko idú grilovať** a vyhrážajú sa impíčmentom za len údajné nedodržanie akýchsi subjektívne vnímaných pravidiel, a tot’ – pod bruselskou lampou tma ako v strede čiernej diery – čo tam po pravidlách, eurokracia si presadí svoje napriek nim. Cieľ je zas dôležitejší ako cesta k nemu. Ale veď takto to bolo aj pred rokom 1989 v celom Východnom bloku!

Súťažiaci si mali všímať tieto formálne znaky – nezáležiac od názoru, tieto prvky sú problematické a poukazujú na neserióznú žurnalistiku, ktorá sa nemusí vždy držať faktov.

7) Over príspevok z Instagramu 1

Pozri si nasledujúci príspevok z Instagramu a odpovedz na otázky (1b):

Aký popis najlepšie sedí na médium, ktoré uverejnilo tento príspevok?

Správna odpoveď

- a) etablované médium s dlhoročnou tradíciou
- b) dezinformačné médium
- c) satirické médium / meme stránka

Vysvetlenie:

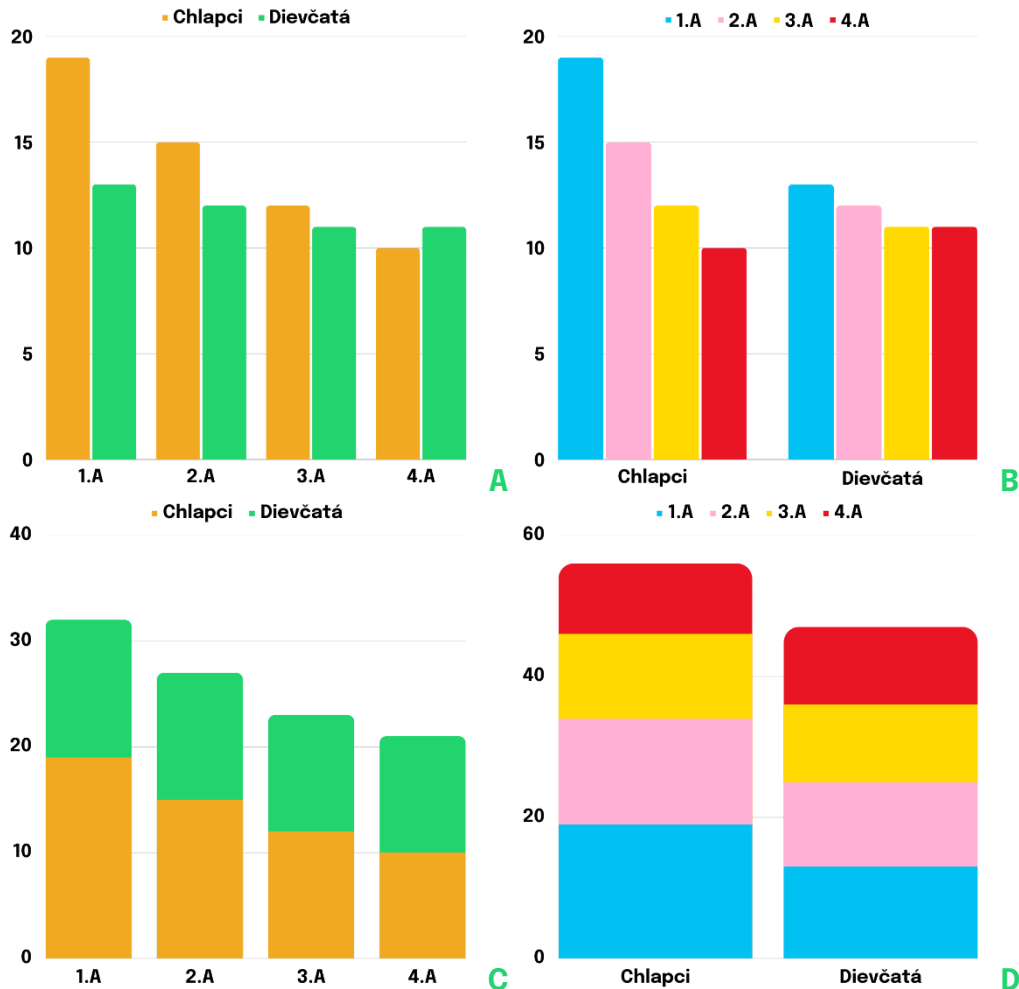
Na prvý pohľad sa tento instagramový príspevok môže zdať ako satirický, keďže referuje na pesničku od skupiny Tublatanka „Loď do neznáma“. V skutočnosti však ide o instagramový účet televízie JOJ 24, čo sa dá spoznať podľa loga. Následne po identifikovaní loga bola potrebné overiť, či danú správu JOJ 24 naozaj vypustila. Instagramový príspevok je autentický a uverejnený etablovaným médium, aj keď ide o skôr neštandardný prístup k spravodajstvu.

Zdroj:

[Instagram JOJ 24](#)

8) Vyber vhodnú vizualizáciu dát

Pozri si nasledujúce štyri grafy a odpovedz na otázky (4b):

Ktorý z týchto typov vizualizácie dát je najvhodnejší, ak chcem:

Správna odpoveď

- Zistiť, či je na škole viac chlapcov alebo dievčat – **D**
- Porovnať počet chlapcov a počet dievčat v jednotlivých ročníkoch – **A**
- Porovnať počet študentov naprieč ročníkmi – **C**
- Zistiť, ako sa vyvíja počet chlapcov a počet dievčat naprieč ročníkmi – **B**

Vysvetlenie:

Všetky grafy v skutočnosti zobrazujú jeden set dát – počet chlapcov a dievčat v štyroch ročníkoch jednej strednej školy. Cieľom úlohy je ukázať súťažiacim, akými rôznymi spôsobmi sa dajú vizualizovať rovnaké dáta. Avšak každá vizualizácia je užitočná na iný účel a študenti musia kriticky vyhodnocovať, akú informáciu vieme najľahšie vyčítať z jednotlivých grafov.

9) Vyber vhodný nadpis ku správam

Prečítaj si krátky text dvoch správ a vyber nadpisy, ktoré by mohli byť použité a neboli by zavádzajúce. (2b)

A) Správa o exoplanéte:

Nový objav v oblasti astronómie vyvoláva vzrušenie medzi vedcami. Použitím pokročilých teleskopov sa výskumníkom podarilo identifikovať vzdialenú exoplanétu, ktorá má podobné podmienky ako Zem. Planéta s názvom Kepler-452b má skalnatý povrch a nachádza sa v zóne, kde by teoreticky mohol existovať život. Tento objav vyvoláva nádej, že sa raz podarí nájsť život mimo našej slnečnej sústavy.

Správna odpoveď

- a) **Vedci objavili exoplanétu s podmienkami vhodnými na život**
- b)–Neuveríte, čo objavili vedci! TOTO sa skrýva na vzdialenej planéte
- c)–Astronómom sa podarilo nadviazať komunikáciu s planétou Kepler-452b, ktorá má podobné podmienky ako Zem
- d)–Vedecký objav: známky života na skalnatej planéte mimo našej slnečnej sústavy

Vysvetlenie:

Nadpis A je vhodný a fakticky sedí s obsahom článku. Nadpis B je príklad clickbaitu. Tretí a štvrtý nadpis obsahujú unáhlené závery – kontakt s planétou nebol nadviazaný a známky života tiež ešte neboli nájdené.

B) Správa o sociálnych sieťach:

Nová štúdia vedená poprednými psychologičkami poukazuje na vplyv sociálnych médií na duševné zdravie. Výskum dokazuje silnú súvislosť medzi nadmerným používaním sociálnych médií a príznakmi úzkosti a depresie u mladých ľudí. Štúdia tiež naznačuje, že keď mladí ľudia neustále vidia nerealistické a upravené fotografie ostatných ľudí na sociálnych platformách, môže to prispieť k pocitom nedostatočnosti a nízkej sebaúcte.

Správna odpoveď

- a) **Odhaľovanie temnej strany sociálnych médií: Štúdia spája ich nadmerné používanie s duševnými problémami**
- b) **Psychologická daň sociálnych médií: Výskum odhaľuje negatívne vplyvy na mládež**
- c) **Možná príčina nárastu depresii medzi mladými ľuďmi: priveľa času na sociálnych sieťach**
- d) **Vedecká štúdia potvrdzuje, že je potrebné obmedziť prístup mladých ľudí k sociálnym sieťam: Ničia im mentálne zdravie, tvrdí tím psychologičiek**

Vysvetlenie:

Jediný zavádzajúci nadpis je v tomto prípade nadpis d), ktorý pridáva k záverom štúdie aj hodnotiace stanovisko, že „je potrebné obmedziť prístup mladých ľudí k sociálnym sieťam“. Toto tvrdenie nie je priamo v texte, ide o dodatočné názorové stanovisko autora.

10) Over TikTok video

Pozri si nasledujúce video a odpovedz na otázky: (4b)

A) Ktoré tvrdenie platí o videu?

Správna odpoveď

- a) Video naozaj zachytáva udalosť, o ktorej sa píše v texte vo videu
- b) –Video je síce skutočné, ale nejde o hasenie požiarov v Kanade
- e) –Je to deepfake

B) Vysvetli, čo sa na videu podľa teba odohráva:

Správna odpoveď

Video je skutočné, nejde o deepfake. Video taktiež sedí ku kontextu – naozaj sú zábery z Yellowknife z Kanady, ako sa tam snažia bojovať proti požiarom. Avšak text v príspevku sugestívne nabáda čitateľa myslieť si, že ide o dôkaz, že klimatická kríza je sfaľovaná.

V skutočnosti však nejde o dôkaz potvrdzujúci konšpiračnú teóriu, že klimatická kríza je vyfabrikovaná. Na videu je zachytená stratégia kontroly veľkých požiarov, ktorá sa nazýva plánované horenie alebo protipožiar. Pointou tejto stratégie je, že hasiči preventívne a kontrolovanie zapália časť lesa, do ktorej sa požiar šíri. Tento menší umelý požiar potom vedia ľahšie kontrolovať, aby neohrozil ľudské obydľia. Menší umelý požiar následne spotrebuje palivo pre ten pôvodný požiar, ktorý sa následne nevie ďalej šíriť.

Vysvetlenie:

Súťažiaci mohli na overenie videa použiť dve stratégie. Buď mohli zadať do vyhľadávачa kľúčové slová, ako napríklad „Kanada“, „požiare“, „helikoptéra“, atď. Išlo o náročnejšiu úlohu, pri ktorej existovalo málo slovenských zdrojov. Omnoho viac ich bolo v angličtine. Tomuto jazyku sa na internete nedá vyhnúť, avšak žiaci, ktorí sa necítia sebavedomí v angličtine, mohli využiť službu Google Prekladača, ktorý dokáže prekladať celé linky a články.

Druhý prístup mohol byť cez použitie programov, ktoré overujú pôvod videa, napríklad InVid WeVerify. Vloženie videa do tohto programu ukáže súťažiacim, kde všade už v minulosti toto video bolo použité a v akom kontexte.

Hodnotenie:

3 body získali odpovede, ktoré dokázali identifikovať, že na videu sa naozaj odohráva hasenie požiaru pri Yellowknife v Kanade. Takéto odpovede taktiež dokázali vysvetliť, že ide o stratégiu protipožiaru/plánovaného horenia s cieľom odrezat veľký požiar od nepoškodeného lesa. Odpovede boli podložené zdrojmi a kvalitne vysvetlené.

2 body získali odpovede, ktoré kvalitne vysvetlili stratégiu plánovaného horenia rozvinutými vetami. Ostatné detaily, ako miesto konania požiaru alebo manipulatívnosť popisu videa mohli byť prehliadnuté.

1 bod získali stručné a neúplné odpovede, ktoré síce spoznali, že v skutočnosti ide o stratégiu hasenia požiarov. Takýmto odpovediam chýbala hĺbka vysvetlení alebo zdroje.

0 bodov získali nesprávne odpovede – najčastejšie tie, ktoré prepokladali, že video je deepfake alebo inak zeditované.

Zdroje:

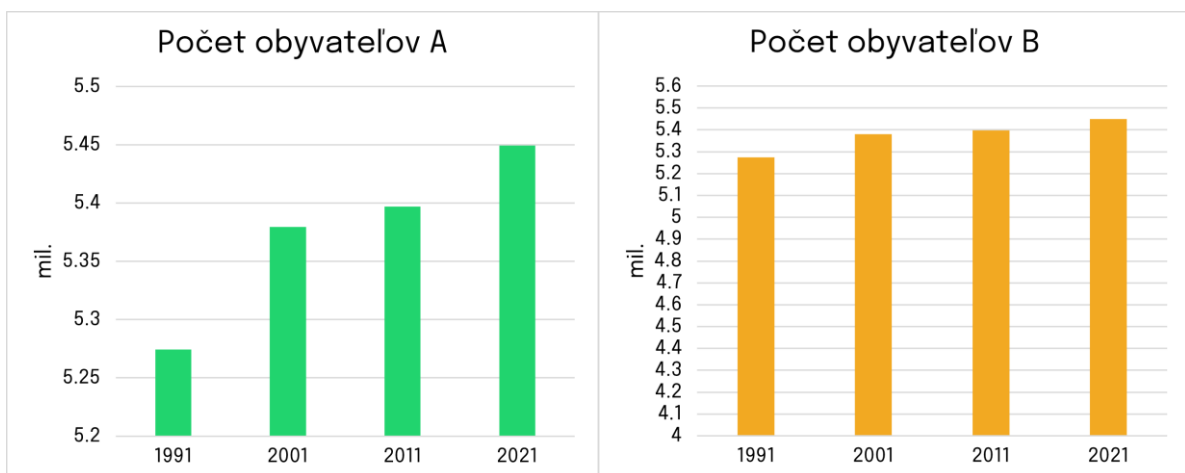
[Pôvodný príspevok](#)

[AFP fakty](#)

[AP News](#)

11) Porovnanie grafov

Preštuduj si nasledujúce dva grafy, ktoré zobrazujú vývoj počtu obyvateľov krajiny A a krajiny B: (3b):

Vyber tvrdenia, ktoré sú pravdivé:

Správna odpoveď

- Aj krajina A aj krajina B zaznamenali za posledných 30 rokov rast populácie - **pravda**
- Krajina B zaznamenala za posledných 30 rokov pomalší nárast počtu obyvateľov než krajina A - **nepravda**
- Populácia krajiny A medzi rokmi 1991 a 2001 narástla viac než dvojnásobne - **nepravda**

Vysvetlenie:

V skutočnosti sú na oboch grafoch zobrazené rovnaké dáta – vývoj obyvateľstva Slovenskej republiky medzi rokmi 1991-2021. Jediný rozdiel v grafoch je v tom, aká mierka je nastavená na osi Y. V grafe B sa na prvý pohľad zdá nárast populácie pomalší, ale v skutočnosti po zohľadnení mierky je úplne rovnaký. Taktiež populácia krajiny A medzi rokmi 1991 a 2001 nenarástla dvojnásobne, aj keď to tak vizuálne vyzerá, lebo os Y nezačína od nuly.

Zdroj:

[Dáta o obyvateľstve](#)

12) Over príspevok z Instagramu 2

Pozri si nasledujúci príspevok z Instagramu a odpovedz na otázky: (1b)

Tento príspevok je v angličtine, ale je v ňom napísané: "Biden varuje Zelenského, že ak nedokáže vyhrať vojnu, Spojené štáty ho zvrhnú a nahradia niekým, kto to dokáže"

Aký popis najlepšie sedí na médium, ktoré uverejnilo tento príspevok?

Správna odpoveď

- a) satirické médium / meme stránka
- b) dezinformačné médium
- c) etablované médium s dlhoročnou tradíciou

Vysvetlenie:

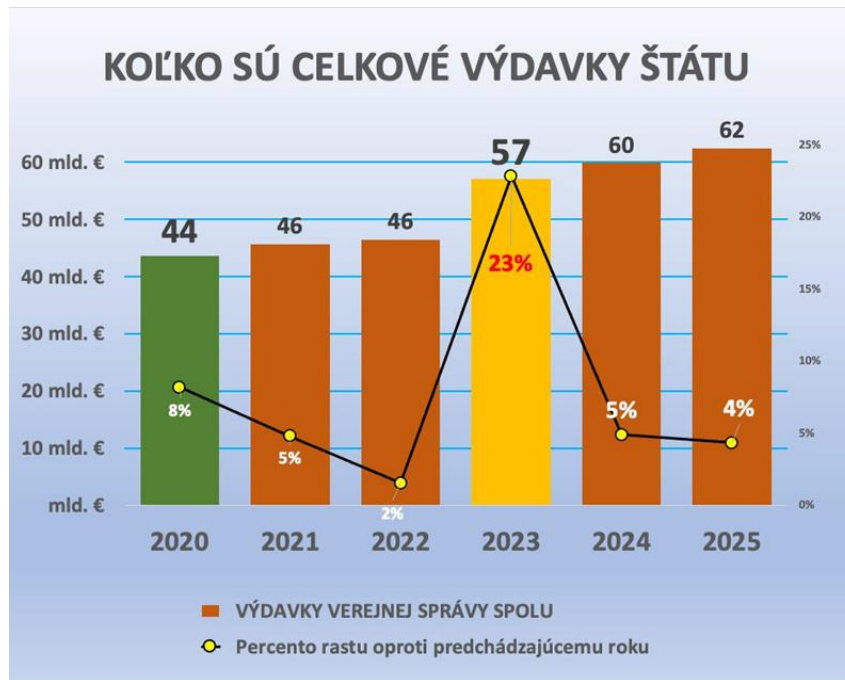
Cieľom úlohy je overenie zdroja, ktorý publikoval daný príspevok. Aj keď sa na prvý pohľad môže zdať, že ide o klasickú dezinformáciu, súťažiaci musia prísť na to, že v skutočnosti bol príspevok publikovaný americkým satirickým médiom The Onion. Na zistenie správnej odpovede môžu súťažiaci zadať text z príspevku do prehliadača alebo overiť priamo samotné médium.

Zdroj:

[Instagram The Onion](#)

13) Hodnotenie grafu

Pozri si tento graf a odpovedz na otázky: (4b)

Ktoré tvrdenia vyplývajú z grafu?

Správna odpoveď

- Výdavky štátu každý rok zobrazený v grafe stúpali – **vyplýva**
- Medziročný percentuálny rast výdavkov bol v roku 2023 vyšší ako všetky ostatné dokopy – **nevyplýva**
- V roku 2024 klesnú výdavky štátu, čiže sa obnoví trend z rokov 2020 až 2022 – **nevyplýva**
- Medziročne sa výdavky štátu zvýšili (a podľa predpovede zvýšia) o tri miliardy a viac v rokoch 2023 a 2024 – **vyplýva**

Vysvetlenie:

K tvrdeniu 1: Výdavky štátu sú zobrazené na stĺpcoch. Z grafu je viditeľné, že každý nasledovný stĺpec je vyšší, ako ten predchádzajúci. Rovnako to potvrdzujú aj čísla uvedené na stĺpcoch (44-46-46-57-60-62). Na prvý pohľad nejasné môžu byť roky 2021 a 2022, nakoľko obe uvádzajú údaj 46 miliárd. Treba si však uvedomiť, že toto číslo je zaokrúhlené, a teda neznamená, že v roku 2022 sa výdavky štátu nezvýšili. Naopak, stĺpec roku 2022 je viditeľne vyšší. Tvrdenie z grafu vyplýva.

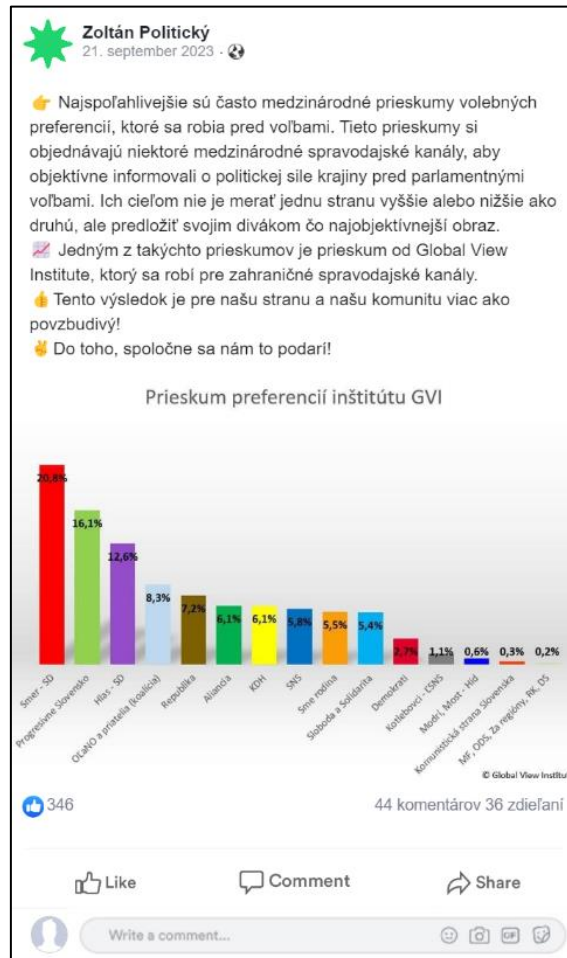
K tvrdeniu 2: Pri tejto odpovedi sa treba sústrediť na krivku, nie na stĺpce. V roku 2023 bol medziročný nárast 23%. V ostatných rokoch dokopy bol nárast 24% (8+5+2+5+4).

K tvrdeniu 3: Podľa predpovede sa spomalí percentuálny medziročný nárast, rovnako ako sa spomaloval v rokoch 2020-2022. Otázka sa však pýta na niečo iné: výdavky štátu. Tieto budú podľa predpovede naďalej stúpať.

K tvrdeniu 4: Medzi rokmi 2022-2023 je nárast 11 miliárd a medzi rokmi 2023-2024 je to 3 miliardy.

14) Over prieskum verejnej mienky

Prečítaj si nasledujúci status a odpovedz na otázky (4b):

A) Koľko politických strán by sa podľa tohto prieskumu dostalo do parlamentu?

Správna odpoveď:

10 alebo 12

Vysvetlenie:

Bolo potrebné zistiť, koľko % potrebuje získať strana, aby sa dostala do parlamentu – 5 % pre strany a 7% pre volebnú koalíciu. Toto kritérium splnilo 10 strán: Smer, PS, Hlas, OĽaNO, Republika, Aliancia, KDH, SNS, Sme rodina a SaS.

Uznávali sme aj odpoveď 12, keďže OĽaNO a priatelia kandidovali ako trojkoalícia troch strán (Za ľudí a Kresťanská únia).

B) Koľko politických strán sa v skutočnosti dostalo do parlamentu?

Správna odpoveď:

7 alebo 9

Vysvetlenie:

Do parlamentu sa v skutočnosti nedostali strany Republika, Aliancia a Sme rodina, takže správna odpoveď bola 7 (resp. 9) strán.

C) Vyber tvrdenie, ktoré platí o agentúre Global View Institute (GVI), ktorá vytvorila tento prieskum:

Správna odpoveď

- a) GVI je neexistujúca a vymyslená prieskumná agentúra
- b) GVI je pochybná prieskumná agentúra, lebo nie je členom Slovenskej asociácie výskumných agentúr (SAVA)
- c) GVI je pochybná prieskumná agentúra, lebo výsledky volieb skončili inak, než ukazuje tento prieskum
- d) GVI je dôveryhodná prieskumná agentúra, ale výsledky prieskumov nemusia byť vždy presné

Vysvetlenie:

GVI je vymyslený inštitút a tento prieskum sa nikdy neuskutočnil. Tento inštitút nemá stránku, históriu aktivity, ani nič podobné. Pravdepodobne išlo o volebnú stratégiu. Takže správna je odpoveď a).

Pozastavme sa ešte nad možnosťou c). Iba fakt, že skutočné výsledky volieb skončia inak, ako prieskum prieskumnej agentúry, ešte neznamená, že celá prieskumná agentúra je nedôveryhodná. Seriózne prieskumné agentúry musia mať transparentný a konzistentný spôsob, akým robia svoje výskumy. Tieto výskumy často neodrážajú presné výsledky volieb, ide skôr o snímku nálad v období, kedy sa prieskum konal.

Zdroj:

[Minúta po minúte](#)

D) Uved' jednu renomovanú prieskumnú agentúru, ktorá je akreditovaným členom SAVA:

Správna odpoveď

ACRC; AKO; Focus; Go4insight; Ipsos; Kantar; 2muse; NMS Market Research Slovakia

Vysvetlenie:

Slovenská asociácia výskumných agentúr združuje dôveryhodné agentúry - slúži to ako dobrý nástroj na overenie si toho, či sa dá danému výskumu dôverovať.

Zdroj:

[SAVA](#)

15) Argumentačné chyby a fauly

V tejto úlohe spoznáš štyri argumentačné chyby: slamený panák, klzký svah, ad hominem a vox populi. Tvojou úlohou je priradiť ku každému pojmu definíciu a príklad situácie, v ktorej nastala takáto argumentačná chyba (4b):

Názov	Definícia	Príklad
Slamený panák	Chyba, pri ktorej diskutujúci namiesto priameho útoku na argument súpera najprv tento argument prekrúti. Následne útočí na jeho skreslenú a oslabenú verziu, častokrát za účelom jednoduchšieho dosiahnutia víťazstva v hádke/debate/diskusii.	<i>Jakub: Myslím si, že by sa štát mal starať o najzraniteľnejších občanov našej spoločnosti. Preto si myslím, že sociálne balíčky dávajú zmysel.</i> <i>Samo: Takže ty si v poriadku s tým, že my, pracujúci občania tu dreme na tých lenivých? Sociálne balíčky idú z peňazí nás všetkých a ty nám ich chceš brať a len tak rozdávať každému, kto si zmyslí, že dnes nejde do roboty? Ty si fakt horší ako boli komunisti, aj tí všetkých len okrádali.</i>
Klzký svah	Chyba, pri ktorej diskutujúci nesprávne predpokladá, že drobná zmena na začiatku príčinnno-následkového reťazca bude nutne viesť k následnej lavíne nežiadúcich, občas až nadrozmerých, dôsledkov.	<i>Učiteľ sa vyhráza žiakom, ktorí nedávajú pozor na hodine matematiky: Ak nepochopíte toto učivo, pri zlomkoch už budete totálne stratení! Kto nechápe zlomky, nechápe nič – nebudete si vedieť vypočítať ani koľko daní máte odvieť štátu, keď budete dospelí. No a potom? Potom vás za daňový podvod všetkých zatvoria. Dávajte pozor, je to pre vašu budúcnosť.</i>
Ad hominem	Chyba, pri ktorej diskutujúci namiesto vecnej reakcie na argumenty súpera útočí na osobu súpera.	<i>Politik odpovedá na otázku redaktorky, ktorá sa zaujíma o jeho názor na globálne otepľovanie: Vám, konzervatívnym denníkom, odmietam odpovedať na hocijaké otázky – vy ste tam všetci špiny, neviete napísať pol múdrej vety. To, čo produkuje, nie je dobrá žurnalistika, mali by ste sa hanbiť.</i>
Vox populi	Chyba, pri ktorej diskutujúci opiera platnosť svojich argumentov čisto o fakt, že s nimi súhlasí väčšina spoločnosti.	<i>Viac ako polovica opýtaných ľudí na Slovensku aj v Čechách ľutujú rozdelenie Československa. Tieto dve krajiny by sa preto mali spojiť.</i>

Zdroj: Miroslav Nemčok a kol. (2014), Debatná príručka pre stredoškolské kluby

16) Argumentačná chyba v praxi

Prečítaj si prepis z relácie Na Telo (15.10.) a odpovedz na nasledujúce otázky (1b):

Moderátor: Pán predseda, chcete ísť odprosovať do Moskvy [za dodávky zbraní na Ukrajinu], ako to hovorí pán Huliak?

Andrej Danko: (...) Možno emotívne niektoré slová vyjadril [Rudolf Huliak] ináč, ako sa na diplomatický slovník hodí. Ale som presvedčený o jeho hodnotách a srdci, a to je pre mňa viac ako nejaký krik mimovládok, pretože princíp. A samozrejme, nemôžete od politika vždy očakávať diplomatický slovník. Ale na druhej strane, dôležité je, že má jasné hodnotové nastavenie.

Michal Šimečka: Pán predseda teraz hovorí úplne otvorene, že je preňho dôležitejšie, ako ste to povedali, že má nejaké srdce a správne názory, že to je dôležitejšie než to, že či je schopný a spôsobilý riadiť nejaký rezort. No a to je presne to, čo som vravel v reakcii na tie neoficiálne zverejnené mená tej vlády. (...) Ale to, čo podľa mňa vychádza nie len z tých nominácií, ale aj z toho memoranda, ktoré je základom tej koalície, je podľa mňa absolútna rezignácia na riešenie problémov Slovenska.

A) Akého argumentačného faulu sa vo svojej reakcii dopustil Michal Šimečka?

Správna odpoveď

- a) Slamený panák
- b) ~~Ad hominem~~
- c) ~~Klzký svah~~
- d) ~~Reakcia Michala Šimečku je argumentačne v poriadku~~

Vysvetlenie:

Slamený panák je druh argumentačnej chyby, kde rečník prekrúti argument oponenta. Neférovu prezentuje slabšiu verziu argumentu súpera, a následne reaguje na túto oslabenú verziu. Rečník vytvorí atrapu, tzv. „slameného panáka“, súperovho argumentu. Tento faul môže byť veľmi efektívny, lebo tým diskutér vkladá slová do úst oponenta, a zároveň vytvára falošný dojem, že oponentov argument bol zdiskreditovaný.

Je dôležité si najprv uvedomiť, s akým druhom porovnávania prišiel Andrej Danko. Pre neho sú hodnoty kandidáta dôležitejšie ako „krik mimovládok“. Michal Šimečka na toto reaguje, že srdce a správne názory nie sú dôležitejšie ako spôsobilosť a kompetentnosť riadiť rezort. Andrej Danko v svojom porovnaní nespomínal kompetentnosť, Michal Šimečka ju tam neférovu pridal, čím dosiahol to, že porovnanie Andreja Danka vyzerá absurdne.

17) Výroky o argumente

Sú tieto výroky o debatnom argumente pravdivé alebo nepravdivé? (4b)

Správna odpoveď

- Argument je uzavretý myšlienkový celok, ktorým sa snažíme niekoho presvedčiť o správnosti našich záverov - **pravda**
- Argumenty sú o názoroch, takže všetky argumenty sú rovnako platné - **nepravda**
- Argumenty musia byť štruktúrované a logicky konzistentné - **pravda**
- Niekedy stačí na argument jedna krátka veta - **nepravda**
- Čím rozsiahlejší je argument, tým je silnejší - **nepravda**
- Argument nemusí mať žiaden záver - **nepravda**
- Argument je vždy hovorený, písanému argumentu už nehovoríme argument - **nepravda**
- Na obsahu argumentu záleží rovnako, ako na štýle jeho prednesu - **nepravda**

Vysvetlenie:

„Argumenty sú o názoroch, takže všetky argumenty sú rovnako platné“ je nepravda, lebo argumenty môžu obsahovať logické chyby, napríklad keď z predpokladov nevyplýva záver alebo predpoklady nie sú založené na faktoch.

„Niekedy stačí na argument jedna krátka veta“ je nepravda, lebo argument musí obsahovať aj vysvetlenie a dôkazy. Ak má vyjadrenie len jednu vetu, zväčša ide o holé tvrdenie, t. j. vyjadrenie pozície bez poskytnutia argumentu.

„Čím rozsiahlejší je argument, tým je silnejší“ je nepravda, lebo kvalitné argumenty sú relevantné k téme a výstižné. Priveľa zbytočných slov môže ísť niekedy na úkor sily argumentu.

18) Časti debatného argumentu - teória

Spoj názov časti argumentu s definíciou. (3b)

Správna odpoveď

- **Tvrdenie:** Ide o jednoduché zhrnutie hlavnej myšlienky celého argumentu. Býva spravidla formulované ako zrozumiteľná a stručná veta, vďaka ktorej si poslucháč už na začiatku argumentu vie predstaviť, kam bude argument smerovať.
- **Vysvetlenie:** Je to zvyčajne najrozsiahlejšia časť argumentu, ktorá podrobne vysvetľuje jeho logiku. Popisuje príčinnú-následkovú reťazec javov, ktoré vedú k záveru. Úlohou tejto časti argumentu je rozvíjať tvrdenie, aby bol argument presvedčivejší.
- **Dôkaz:** Táto časť znázorňuje, ako argument funguje aj v realite. Jeho účelom je podporiť uveriteľnosť záverov, ktoré sme sa snažili vysvetliť v predchádzajúcej časti argumentu. Väčšinou ide o rôznorodé typy dát, štúdií alebo prirovnaní.

Zdroj: Miroslav Nemčok a kol. (2014), Debatná príručka pre stredoškolské kluby

19) Časti debatného argumentu - prax

V tejto úlohe bude rozpísaný argument, ktorý hovorí o potrebe znížiť vek, od ktorého ľudia môžu voliť. Z volebného práva od 18 rokov by sa stalo volebné právo od 16 rokov. Jednotlivé časti argumentu sú však rozhádzané (3b).

Správna odpoveď

- **Tvrdenie:** Volebné právo by na Slovensku malo byť od šestnástich rokov, pretože by to výrazne pomohlo našej demokracii, názorovej pluralite a reprezentácii mladých ľudí ako v parlamente, tak v reálnom svete.
- **Vysvetlenie:** Keď je volebná hranica nastavená na 18 rokov, znamená to, že kvôli 4-ročnému volebnému cyklu získajú niektorí ľudia riadnu politickú reprezentáciu až ako 22-roční. Nízky počet mladých voličov veľmi obmedzuje schopnosť tejto skupiny presadiť svoje záujmy a názory v parlamente. Témy, ktoré trápia mladých, sa výrazne líšia od tých, ktoré trápia iné voličské skupiny, napr. seniorov. Mladých zaujíma klíma a kvalita vzdelania, seniorov na druhej strane viac trápia dôchodky a zdravotníctvo. Ak chceme, aby mala krajina vyvážené ciele, musia byť aj voličské skupiny pomerovo vyvážené.
- **Dôkaz:** Takáto zmena je možná a vyzerá byť aj populárnou. U našich rakúskych susedov už od roku 2007 môžu voliť aj 16-roční. Podobne je na tom aj Malta, Brazília či Argentína. Rakúski politológovia tvrdia, že účasť 16-ročných ľudí vo voľbách zapríčinila to, že strany prestali ignorovať témy, o ktoré sa táto skupina ľudí zaujíma.

20) Porovnanie argumentov

Prečítaj si argumentačnú výmenu medzi dvoma ľuďmi, ktorí diskutujú o tom, či by mali byť na školách povinné uniformy (3b).

Človek A:

Podľa mňa by mali byť zavedené uniformy na školách, lebo sa tým predíde šikane medzi žiakmi.

Totíž, študenti v mladom veku sú často povrchní a krutí, vedia sa posmievať svojim spolužiakom aj za veci, ktoré nie sú ich chyba. Deti napríklad nevedia ovplyvniť, či sa narodí do chudobnej alebo bohatej rodiny. Chudobnejšie deti si nevedia dovoliť pekné drahé oblečenie a ostatní si to v škole hneď všimnú. Tieto deti potom čelia vysmievaniu a šikane za spôsob obliekania. Školské uniformy by to zmenili, lebo by všetci boli oblečení rovnako, čím sa odstráni tento výrazný dôvod šikany. Tým pádom je vyššia šanca, že aj deti zo slabších rodín zapadnú a vyhnú sa šikane.

Napríklad Alison Bodine z Texaskej univerzity v roku 2003 vydala výskum, v ktorom zistila, že po zavedení povinných uniforiem takmer všetci žiaci tvrdili, že ich najväčšou výhodou je menej vysmievania. Tvrdili to dokonca aj tí, ktorí boli proti povinným uniformám!

Človek B:

Ja s týmto argumentom rozhodne nesúhlasím, lebo je to nebezpečný precedens.

Keď školy začnú žiakom prikazovať, ako sa majú obliekať, kde to skončí? Potom im môžu začať prikazovať aj to, ako sa majú do školy dopraviť alebo čo majú jesť. Postupne ďalšími a ďalšími príkazmi vznikne zo študentstva len šedá masa kontrolovaná riaditeľom alebo riaditeľkou. Týmto privádzame školu do režimu totality!

Kriticky zhodnoť reakciu človeka B, ktorý argumentačne reaguje na človeka A. Vyskúšaj sa odosobniť od svojho súkromného názoru a hľadaj objektívne chyby v kvalite argumentácie. Nájdi aspoň 3 takéto chyby a popíš ich:

Správna odpoveď

Súťažiaci si mohli všimnúť tieto tri hlavné chyby, ktorých sa človek B dopustil:

- **Chýbajúci dôkaz** – z predošlých úloh sa žiaci mohli dozvedieť, že dôkaz je kľúčovou súčasťou argumentu. Človek A dôkaz prezentuje, zatiaľ čo človek B neponúka žiadne fakty ani príklady na podloženie svojich tvrdení.

Správna odpoveď (pokračovanie)

- **Klzký svah** - argument človeka B sa dopúšťa logickej chyby zvanej klzký svah, t. j. predpokladá, že menšia zmena (školské uniformy) povedie k extrémnym a nepravdepodobným dôsledkom (totalita).
- **Ignorácia argumentu človeka A** - v debate je potrebné reagovať na argumenty ľudí, ktorí prezentujú opačný názor. Nestačí povedať, že „ja s týmto argumentom rozhodne nesúhlasím“ a následne hovoriť o inej téme. Človek B sa vôbec nevyjadril k argumentu o šikane spôsobenej chudobou. Túto ignoráciu a následnú zmenu témy bolo možné nazvať „červený sled“, ale nebolo to potrebné.

Následne si súťažiaci mohli všimnúť aj iné, menej závažné problémy v argumentácii, ako napríklad emočný apel človeka B alebo logická chyba „slamený panák“. Takéto chyby neboli až tak závažné, resp. nevyplývali priamo z textu.

Hodnotenie:

3 body dostali odpovede, ktoré dokázali identifikovať všetky tri najzásadnejšie problémy argumentu a rozsiahlo vysvetliť, prečo a ako sa človek B týchto chýb dopustil.

2 body dostali odpovede, ktoré identifikovali aspoň dva zásadné problémy s argumentom. Takéto odpovede sa niekedy popri tom zamerali aj na menej dôležité časti argumentu.

1 bod dostali odpovede, ktoré si všimli aspoň jednu relevantnú chybu v argumente. Takéto odpovede boli veľmi stručné a heslovité.

0 bodov dostali zväčša odpovede, ktoré nespĺňali zadanie. Napríklad reagovali na argument človeka A alebo vyjadrovali svoj osobný názor.

Vysvetlenie:

V minulých rokoch OKM sme súťažiacim dávali za úlohu napísať vlastný argument na vybranú tému. Tento rok bol iný, lebo sme od súťažiacich žiadali postaviť sa do pozície objektívneho „rozhodcu“ - cieľom bolo naučiť sa rozlíšiť fakty od názorov a všimnúť si argumentačné chyby aj v prípade, že s daným názorom môžeme osobne súhlasiť.

Otázky, pripomienky, sťažnosti

V Slovenskej debatnej asociácii chceme, aby bola Olympiáda kritického myslenia spravodlivá a transparentná súťaž. Preto sme poskytli detailný a exaktný popis procesu bodovania všetkým účastníkom a účastníčkam.

V prípade, že s niečím nesúhlasíte, máte sťažnosť alebo sa len chcete na niečo opýtať, neváhajte nás kontaktovať: okm@sda.sk